

راههای ایجاد اعتماد همسران در خانواده از منظر قرآن و روایت

زهرامیری^۱

چکیده:

امروزه خانواده در معرض آسیبهای جدی قرار گرفته است و بخصوص اعتماد بین همسران رو به کاهش و سقوط گذاشته است، پرسش این مقاله این است که قرآن و روایات چه راههایی فراروی ما قرار میدهد. بنابراین هدف از این تحقیق این است که با بررسی آیات و روایات راههای افزایش ایجاد اعتماد بین همسران را مورد بازشناسی قرار دهد. برای رسیدن به این هدف نگارنده با استفاده از روش تحلیلی-توصیفی و با بهره گیری از روش گردآوری کتابخانه ای به نتایج زیر دست است: آیات و روایات راههای مختلفی برای افزایش اعتماد پیشنهاد میکند که شامل رعایت حقوق همدیگر، احترام متقابل، توکل و ایمان به خدا، رفع نیازهای جنسی و متقابلاً نیازهای عاطفی همدیگر، صبر و گذشت، رعایت حقوق شوهر در زمان غیاب وی و برخی از امور دیگر موجب افزایش اعتماد بین زوجین و در نتیجه استحکام زندگی زناشویی میگردد.

کلیدواژگان:

خانواده، اعتماد، زوجین، همسران، قرآن، حدیث.

^۱ زهرامیری طلبه سطح ۲ حوزه علمیه صدیقه طاهره شهرستان غرق آباد، کد طلبگی: ۹۸۱۲۰۲۳۵۶۹
استاد: نجیبه خاتون کرمی.

فهرست مندرجات

۱	کلیدواژگان:
۳	مقدمه:
۴	مفهوم خانواده
۵	انواع خانواده در اسلام
۶	اهمیت خانواده در اسلام
۷	مفهوم اعتماد اجتماعی:
۸	راههای ایجاد اعتماد:
۸	۱. رفع نیاز جنسی
۹	الف) اهتمام داشتن به سلامت جسمی:
۱۰	ب) شرایط محیطی مناسب:
۱۰	ج) کنارگذاشتن حیا در زمان همبستری:
۱۰	د) تنوع جنسی:
۱۱	۲. تقویت روابط عاطفی
۱۱	۳. احترام متقابل
۱۲	۴. توکل و ایمان به خدا
۱۳	۵. رعایت ضوابط دینی و احکام آن
۱۵	۶. فرمان برداری و بندگی
۱۶	۷. رعایت حقوق شوهر در غیاب وی
۱۷	۸. رعایت حریم عفاف و حیا
۱۸	۹. نیک رفتاری متقابل
۱۹	۱۰. صبوری
۲۰	۱۱. پای بندی به حقوق همسر
۲۲	نتیجه گیری
۲۲	فهرست منابع:

مقدمه:

یکی از نهادهای اجتماعی، خانواده است که از اهمیت و ارزش والایی در میان همه ادیان الهی؛ بویژه در دین اسلام برخوردار است. از نظر قرآن، ازدواج و تشکیل خانواده در مقام و جایگاه والایی قرار دارد؛ آنگونه که حفظ حریم آن بر همگان توصیه شده است. و در روایات هم ارزش و اهمیت خاصی نسبت به این نهاد مقدس شده است. بنیان «خانواده» از ابتدا با عقد و قراردادی که بین زوج و زوجه صورت می‌گیرد تشکیل یافته و استمرار می‌یابد.

در دنیای امروز، این نهاد؛ رو به تزلزل و فروپاشی می‌رود و از زوایای مختلف در معرض خطر و آسیب است، از جمله؛ سایه افکندن فرهنگ غرب بر خانواده اسلامی، پیشرفت و تکنولوژی جدید، تغییر سبک زندگی، و ناآگاهی زوج و زوجه نسبت به ارزش و اهمیت این نهاد را میتوان از مهمترین آسیب‌های معاصر خانواده دانست، اما از آن مهمتر این است که بین دو فرد با پیشینه و تجارب متفاوت غالباً اعتمادی شکل نگرفته است و زوج‌ها نمیدانند که چگونه میبایست این اعتماد را که هسته‌ی اصلی نهاد خانواده و خمیرمایه‌ی اصلی پیوند دو فرد است را چگونه باید ایجاد نمود.

مسالهی این تحقیق این است تا راههای ایجاد اعتماد بویژه از منظر قرآن و حدیث را مورد بازشناسی قرار دهد، درباره خانواده و ارتباط بین زوجین آثار پژوهشی متعددی در قالب پایان نامه کتاب، و مقاله صورت گرفته است اما آنچه این مقاله را از دیگر آثار متمایز میسازد اینست که این اثر بطور مشخص بر این پرسش تمرکز میکند که **راههای ایجاد اعتماد همسران در خانواده از منظر قرآن و روایت چیست؟** این نوشتار میکوشد راههای ایجاد اعتماد بین همسران را از منظر قرآن و حدیث مورد بازشناسی قرار دهد. اما پیش از ورود به مبحث اصلی و مساله این تحقیق لازم است به برخی مفاهیم اصلی این تحقیق بپردازیم.

مفهوم خانواده

درباره اهمیت، جایگاه و کارویژه‌های مختلف خانواده میتوان در قرآن و حدیث مضامین و گزاره‌های متعددی درباره خانواده یافت. قرآن معجزه پیامبر اسلام، کتاب هدایت و زندگی برای انسان‌هاست که به فرموده خداوند تبارک و تعالی: «لارطب و لایابس الا فی کتاب مبین»^۲ و یکی از موضوعات مهم در این کتاب الهی؛ خانواده است که از اهمیت و جایگاه بالایی برخوردار است.

واژه‌ی بیت به معنای خانه، هفتاد و یک بار با سایر مشتقات این کلمه در قرآن کریم آمده است. این کلمات در دوازده مورد با مصداق بیت الله، یعنی کعبه (خانه خدا)، دو مورد برای بیت عتیق، دو مورد بیت معمور و سایر کاربردها نیز به معنای خانه یعنی همان محیط مخصوص زندگی خانواده آمده است.

با نظر به اینکه آیات متعددی در قرآن به کلمه بیت پرداخته، چنین بدست می‌آید که این مکان مسقف محدود که محل اجتماع بشر و اولین محیط رشد و پرورش فرد است، مورد عنایت حق بوده و بر حسب کارایی و جایگاهش در حیات انسانی، از اهمیت بسزایی برخوردار است.

تعبیراتی که در قرآن و روایات در باره خانواده بکار رفته است، به خوبی این مدعا را روشن می‌نماید. خدای سبحان، در آیه ۲۱ سوره مبارکه نساء، از پیوند ازدواج که موجب تشکیل خانواده می‌شود به «میثاق غلیظ»^۳ یا پیمان محکم یاد نموده است. در آیه ۲ سوره مبارکه نحل نیز خانواده «نعمت الهی»^۴ نامیده شده است.

انواع خانواده در اسلام

اگر بخواهیم انواع خانواده های متشکل از زوجین را از لحاظ ایمان به خداوند دسته بندی کنیم، می‌بینیم که چهار دسته در این تقسم بندی متصور است:

گروه اول: زن و شوهری که هم‌فکر و همگام در کار خیر هستند. مانند: حضرت علی و حضرت زهرا(س) که نمونه هم‌فکری و همکاری آنان در سوره مبارکه دهر در چند آیه پی‌درپی بیان شده است که غذای افطار خود را در سه شب متوالی؛ در حالیکه که خود و فرزندانشان شدیداً به آن محتاج بودند، به هنگام افطار، به مسکین، یتیم و اسیر بخشیدند بطوری‌که خداوند متعال در شان آنان می‌فرماید: «ویطعمون الطعام علی حبه مسکینا و یتیم و اسیرا»؛ یعنی وبا اینکه سخت به غذا نیازمندند، با اینحال مسکین، یتیم و اسیر را تغذیه میکنند.^۵

گروه دوم: زن و شوهری‌ست که در خباثت؛ هم‌فکر و همگام هستند مانند: ابولهب و همسرش.

^۳ نساء/۲۱.

^۴ نحل/۲.

^۵ دهر/۸.

کاهش یابد و همسران بتوانند در کنار هم به زندگی ادامه دهند. ممکن است گفته شود: خداوند در آیه شریفه فرموده است که اگر صبر کنید با هم سازگار می شوید، بلکه فرموده: خدا به شما خیر کثیر عطا خواهد کرد، و معلوم نیست این خیر کثیر ربطی به سازگاری داشته باشد، بلکه اساساً ممکن است مراد از این خیر کثیر پاداش اخروی باشد و اصلاً ناظر به امور دنیوی نباشد؛ یعنی همسران به آرامش در زندگی هم نرسند، ولی خیر کثیر به آنها داده شود.

در پاسخ به این سخن باید گفت: طبق تعریف، سازگاری شامل طیف وسیعی می شود. سازگاری هر نوع صلح، آشتی، همنوایی و دوری از تنش است که برای رسیدن به یک هدف برتر که همان رضایت خداوند است انجام می گیرد و هدف های میانی و ابتدایی نیز در راستای آن هدف قرار می گیرد. در محل بحث هم سرانجام، همسران هرچند برای رسیدن به پاداش اخروی به جای جدایی، با یکدیگر صلح می کنند و ضمناً از تنش دوری می گزینند. و این کار، دقیقاً مصداقی از سازگاری خواهد بود. و خیر بی شماری که در آیه بدان اشاره شده است، همان حراست از کیان خانواده است.^{۵۰}

۱۱. پای بندی به حقوق همسر

انسان به سبب زندگی کردن در اجتماع، ناگزیر از ارتباط برقرار کردن با دیگران است. درباره مبنای این ارتباطات و قوانین حاکم بر آن، بحث های فراوانی در فلسفه حقوق صورت گرفته است. براساس تعالیم اسلامی در روابط انسانی، هر انسانی که دارای حق بر دیگران است، تکلیفی نیز نسبت به آنها دارد، و چنین نیست که یک انسان صرفاً دارای حقوقی بر دیگران بوده و هیچ تکلیفی نسبت به آنها نداشته باشد.^{۵۱} این قوانین در تمام جوامع برقرار است؛ از جمله در خانواده که کوچک ترین واحد اجتماعی است. براساس قوانین اسلامی، زن و شوهر نسبت به یکدیگر حقوق و تکالیفی دارند که این حقوق در نظام حقوقی و اخلاقی اسلام بیان شده است. در قرآن کریم یکی از اثرات پای بندی به این حقوق، ایجاد سازگاری میان همسران و شکل گرفتن زندگی به دور از تنش شمرده شده است.

آیات ۲۲۳ تا ۲۳۲ سوره بقره راجع به همسرانی است که قصد دارند از یکدیگر جدا شوند. خداوند به صورت تلویحی در این آیات، ابتدا آنان را ترغیب می کند که به زندگی شان ادامه دهند و آهنگ جدایی

^{۵۰} جوادی آملی، ۱۳۷۵، ص ۲۵ و ۲۶.

^{۵۱} نبویان، ۱۳۸۶، ص ۳۴.

که بر عهده زنان است، به طور شایسته، به نفع آنان [بر عهده مردان] است، و مردان بر آنان درجه برتری دارند، و خداوند توانا و حکیم است.^{۵۳}

با کمی دقت در موارد اختلاف همسران، روشن می شود که در بسیاری از موارد توجه نکردن به این اصل قرآنی ریشه ایجاد مشکل است. هر کدام از همسران یا از وظیفه ای از وظایف خود در قبال همسر و خانواده کوتاهی کرده یا یکی از حقوق دیگری را محترم نشمرده است. قرآن کریم به همسران توصیه می کند در تمام رفتارهای خود همواره حقوق یکدیگر را محترم بشمارند و در انجام وظایفشان نیز کوتاهی نکنند.

نتیجه گیری

با توجه به مطالب گفته شده، برای رسیدن به اعتماد متقابل بین همسران در خانواده و استحکام بنیان خانواده و وفاداری، همسران باید سبک زندگی خود را اصلاح کنند، خدا را شاهد و ناظر اعمالشان بدانند، با شناخت و اراده متقابل به خواسته های همسر خود توجه کنند، بخشش و صبر را بیاموزند، قدردان زحمات همسر خود باشند، در برابر هر سختی مقاومت لازم را داشته باشند و منافع خانوادگی را به مسائل شخصی ترجیح دهند. همه این ها منجر به روابط گرم و وفادارانه در زندگی خواهد شد و مایه آرامش هر دو طرف در دنیا و آخرت خواهد بود.

فهرست منابع:

اربلی، علی بن عیسی (۱۳۸۱ق)، کشف الغمّه فی معرفه الأئمه (ط - القدیمة)؛ تحقیق سید هاشم، رسولی محلاتی، تبریز: انتشارات بنی هاشمی، ۱۳۸۱ق.

ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۶۲)، الخصال، تحقیق علی اکبر، غفاری، قم: جامعه مدرسین.

ابن اثیر، مبارک بن محمد، (۱۳۶۴)، النهایه فی غریب الحدیث، چ چهارم، قم، اسماعیلیان.

- ابن فارس، ابوالحسین (۱۴۰۴ق)، معجم مقاییس اللغة، قم، مکتب الاعلام الاسلامی.
- بیضاوی، عبدالله بن عمر (۱۴۱۸ق)، أنوار التنزیل و أسرار التأویل، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۶۶)، تصنیف غررالحکم و دررالکلم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۸)، تفسیر تسنیم، قم، اسراء.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۵)، زن در آیینه جلال و جمال، قم، اسراء.
- جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۴۰۷ق)، الصحاح تاج اللغة و صحاح العربیة، چ چهارم، تحقیق احمد عبدالغفور عطار، بیروت، دارالعلم للملایین.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳) لغت نامه، تهران، دانشگاه تهران.
- راد، سید مسعود (۱۳۸۹ش)، معماری عشق پایدار در زندگی زناشویی، تهران: نشر تهران.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ق)، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالعلم.
- رشیدرضا، محمد، بی تا، تفسیر القرآن الحکیم، بیروت، دارالمعرفه.
- زمخشری، محمود بن عمر، ۱۴۰۷ق، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، چ سوم، بیروت، دارالکتاب العربی.
- سیدبن قطب، ۱۴۱۲ق، فی ظلال القرآن، چ هفدهم، بیروت، دارالشروق.
- شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۷۵)، فرهنگ علوم رفتاری، تهران، امیرکبیر.
- صدوق، محمد بن علی (بی تا)، علل الشرائع، قم، کتابفروشی داوری.
- طباطبائی، سید محمد حسین (۱۴۱۷ق)، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، دفتر انتشارات اسلامی.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲)، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، ناصر خسرو.
- طریحی، فخرالدین (۱۳۷۵)، مجمع البحرین، تهران، کتابفروشی مرتضوی.

فخررازی، محمد بن عمر، (۱۴۲۰ق)، مفاتیح الغیب، بیروت، دار احیاء التراث العربی.

فراهیدی، خلیل بن احمد، (۱۴۱۰ق)، العین، چ دوم، قم، نشر هجرت.

فضل الله، سید محمد حسین (۱۴۱۹ق)، تفسیر من وحی القرآن، بیروت، دارالملاک للطباعة و النشر.

فیروزآبادی، محمد بن یعقوب (بی تا)، القاموس المحيط، بی جا، بی نا.

قرائی، محسن (۱۳۸۳)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن.

کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق)، الکافی (ط - الإسلامية)؛ تصحیح علی اکبر، غفاری و محمد، آخوندی، تهران: دارالکتب الإسلامية.

کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۶۵)، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

مجتبوی، سید جلال الدین (۱۳۷۱)، ترجمه قرآن، تهران، حکمت.

مدرسی، سید محمد تقی (۱۴۱۹ق)، من هدی القرآن، تهران، دار محبی الحسین.

مطهری، مرتضی (۱۳۷۸)، مجموعه آثار، تهران، صدرا.

مکارم شیرازی، ناصر و دیگران (۱۳۸۲)، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

نبویان، سید محمود (بی تا)، حق و تکلیف و تلازم آنها، معرفت فلسفی، ش ۱۸.